

Чинники модернізації змісту середньої гуманітарної освіти Австрії

У статті проаналізовано причини проведення реформ у системі середньої гуманітарної освіти; виявлено особливості реформування гуманітарної освіти; показано вплив перебігу економічних процесів на зміст гуманітарної освіти; проаналізовано зміни у змісті гуманітарної освіти в середніх навчальних закладах сучасної Австрії.

Ключові слова: освітні реформи, гуманітарна освіта, зміст гуманітарної освіти, розвиток, суспільство, зміни.

Зміни, які відбуваються сьогодні у суспільстві, змушують європейське освітнє товариство замислюватися над модернізацією змісту загальної середньої освіти. Світові тенденції розбудови її системи, а саме демократизація, інформатизація, гуманітаризація та гуманізація, запровадження компетентнісного, особистісно-орієнтованого та міждисциплінарних підходів, а також низки педагогічних технологій впливають на шляхи реформування гуманітарної освіти європейських країн. Важливу роль у цьому процесі відіграють економічні фактори. Внаслідок змін, що відбуваються, системи освіти набувають ринково-орієнтованих тенденцій, що породжує зміни в їх змісті. Проте в кожній країні існують характерні чинники, що визначають ефективність проведених реформ.

Зважаючи на те, що досвід реформування середньої гуманітарної освіти в Австрії оцінюється фахівцями як досить позитивний, у статті будуть проаналізовані фактори, що послужили передумовами існуючих досягнень. Отже, її **метою** є аналіз чинників, що лягли в основу трансформацій у змісті середньої гуманітарної освіти Австрії.

Виклад основного матеріалу. З-поміж загальних чинників реформування змісту гуманітарної освіти (конфесійні, етнічні, природні, культурно-історичні та ін.) ми виокремлюємо *економічні та соціальні*, оскільки вони вважаються конструктивними. Розглянемо детальніше перші.

Економічні чинники діють як наслідок економічного розвитку європейського регіону під впливом процесів глобалізації. Економічний прогрес в Австрії відбувається відповідно до тенденцій розвитку світового фінансового простору та міжнародної ринкової системи, що призвело до необхідності перепрофілізації навчальних закладів різного типу (гімназії, ліцеї та ін.). Соціально-економічний характер відповідних змін відповідає вимогам міжнародного ринку праці та попиту на окремі професії, унаслідок чого гуманітарна освіта адаптується до сучасних ринкових потреб. Це може бути загрозою втрати її історичної традиційності. Проте, як вважають вітчизняні науковці Л. Ващенко та Б. Жебровський, сучасна австрійська система гуманітарної освіти не фокусується на ринкових змінах. Вона є досить самостійною ланкою розвитку суспільства. З позиції авторів, її перетворення спрямовуються на прогнозування майбутньої перспективи індивіда і здатні зберегти свою традиційність, оскільки наслідування тенденцій розвитку міжнародної ринкової системи не в змозі вирішувати проблеми безробіття [1, с. 21]. Однак, незалежність австрійської освіти від міжнародних політичних і ринкових змін не є повною, оскільки її євроінтеграція продуктивно впливає на потреби суспільства. Здебільшого результатом такого впливу є реформи не тільки у сфері освіти, а й в інших галузях життя.

Згідно з теорією Г. Вагнера *конкурентоспроможність*, що є одним із економічних показників ефективності, виявляється конструктивним компонентом реформування змісту гуманітарної освіти Австрії. Конкуренція передбачає взаємодію та співробітництво державних і приватних установ в економічній, соціальній, освітній сферах, що призводить до:

- перепрофілізації середніх і вищих навчальних закладів;

- трансформації змісту гуманітарних дисциплін відповідно до економічних вимог [9, с. 48] і, зокрема, з використанням міждисциплінарних зв'язків з навчальних дисциплін різного характеру: екологія – іноземні мови, фізика – історія та ін.;

- пошуку середніми та вищими навчальними закладами Австрії додаткового фінансування на створення навчальних програм та програм обміну учнями (з гуманітарної освіти);

- модернізації тематичного блоку гуманітарних предметів [3; 6-7].

На думку А. Шибані, М. Бергера, Е. Бугінгера, характерною рисою зв'язку економіки й освіти є *вільність моделі ринково-орієнтованої економіки*. Це виявляється у застосуванні законодавчо дозволених технологій для досягнення успіху в покращенні соціальних умов у житті суспільства [6, с. 125]. Таким чином у процес реформування системи середньої освіти Австрії впроваджуються елементи технологій аутсорсингу (з англ. *outsourcing* – використання зовнішніх ресурсів, знань, досвіду, технологій) і бенчмаркінгу (англ. *benchmarking* – застосування досвіду провідних компаній щодо впровадження інноваційних методик, способів оцінювання та контролю за результатами) [2, с. 172; 4, с. 3].

При цьому використання елементів *бенчмаркінгу* в реформуванні системи середньої освіти Австрії означає запозичення позитивного досвіду впровадження новітніх педагогічних технологій у навчально-виховному процесі освітніх закладів різного типу Великої Британії, Німеччини, Нідерландів, Швеції та інших країн. Комплексне використання методів бенчмаркінгу в системі середньої освіти Австрії спрямоване на:

- зменшення частки учнів, які не отримують сертифікат про закінчення середньої школи;

- організацію безперервного навчання;

- підвищення рівня участі батьків в освіті дітей;

- вдосконалення системи оцінювання знань, вмінь та навичок учнів.

Використання методів бенчмаркінгу для підвищення якості середньої освіти спрямовується на впровадження інноваційних технологій у змісті обов'язкових дисциплін: німецької мови, іноземної мови, латини, математики, релігії, історії. Воно також помітне у введенні освітніх стандартів у 4-му (тести з оцінювання грамотності письма, читання, математики) та 8-му (тести з німецької мови, математики) класах середніх навчальних закладів Австрії. При цьому ефективність і продуктивність системи середньої освіти оцінюється за результатами тестування (PISA) [7, с. 195–197].

У свою чергу, *аутсорсинг* передбачає передачу частини функцій управління установами зовнішнім партнерам-учасникам. На фоні розвитку австрійської системи гімназійної освіти та змісту гуманітарної освіти це реалізується таким чином: прийняття положення про «Шкільну автономію» дозволяє використовувати зовнішні ресурси, тобто залучати до участі у навчально-виховному процесі соціальні, релігійні, благодійні фонди з метою впровадження нових освітніх програм (наприклад, Schule 2020) для розвитку певного закладу (головних шкіл, гімназій різного типу, університетів), навчальних програм (наприклад, тих, що стосуються знання німецької мови (Sprachkompetenz Deutsch)) та гуманітарних проектів (таких як, Comenius 2012).

Проявом функцій аутсорсингу можна також вважати й використання інформаційних технологій на заняттях та залучання батьків до участі в навчально-виховному процесі гімназій різного типу Австрії. У приватних і державних гімназіях Австрії роль батьків у розвитку дитини сприймається як першоелемент успішного становлення громадянина. На думку Г. Альтріхтера, Ю. Киссау, К. Мааг Меркі та М. Гайнріха, зацікавленість батьків у роботі як гімназій, так і інших типів середніх навчальних закладів особливо виявляється у фінансовій допомозі (зокрема, гімназіям конфесійного спрямування), організації екскурсій, навчальних і літніх таборів. При цьому адміністрації шкільних закладів звітують перед батьками про продуктивність навчальної діяльності учнів посеместрово і щорічно. Форма звіту залежить від індивідуальних побажань батьків (присутність

на зборах, листування, електронні повідомлення та ін.), релігійних переконань і належності до певної соціальної групи (іммігранти, біженці, представники релігійних спільнот та орденів). Додатковою перевагою в даному випадку є можливість вибору батьками навчального закладу залежно від їх соціальних статусів і релігійних груп [3, с. 137–138].

Розглянемо детальніше **соціальні** чинники, що впливають на модернізацію гуманітарної освіти Австрії. Цей процес знаходиться під впливом багатомовного і багатоконфесійного населення. Велика кількість іммігрантів (легальних і нелегальних) створює окремі культурні та релігійні осередки в Австрії, ускладнюючи одночасно розвиток освіти. Це провокує кардинальні зміни в організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах. Тому австрійський уряд задля уникнення релігійних і мовних конфліктів автохтонів і алохтонів запровадив *коригуючий курс німецької мови* в гімназіях різного типу Австрії. Було сформовано окремі групи учнів із поглибленим вивченням рідної мови. Сьогодні цей курс відносять до ряду обов'язкових дисциплін у гімназіях Австрії і запроваджують його у другій половині дня. Кількість уроків при цьому не перевищує 12 годин на тиждень для дітей, що відвідують гімназії, та 5 годин для дітей звичайних шкіл [5, с. 10]. Головною особливістю введення коригуючого курсу німецької мови є його залежність від профілю гімназії. Процес його запровадження є автономним (відповідно до прийняття положення про автономність загальноосвітніх шкіл), що надає можливості самостійного встановлення певного обсягу навчального плану.

Зазначені зміни відбуваються в умовах *міжнародної співпраці* австрійських гімназій з подібними навчальними закладами інших європейських країн (Німеччини, Франції, Швеції, Швейцарії). Це є одним з найважливіших чинників модернізації змісту гуманітарних дисциплін. Співробітництво Міністерства освіти, науки та культури Австрії з Організацією з питань освіти, науки та культури Європи запровадило низку гуманітарних програм, метою яких є вдосконалення мовної і мистецтвознавчої освіти та пропаганда культурних

цінностей серед молоді (наприклад, програми: Леонардо да Вінчі II, COMENIUS – Європа в класі, ERASMUS – освіта без меж та ін.). Уведення гуманітарних програм у навчально-виховний процес в гімназіях різного типу Австрії було зумовлене піднесенням ролі освіти в житті та суспільстві.

Організація *білінгвальної освіти*, що також впливає на результати реформування змісту освітньої системи в Австрії, реалізується шляхом запровадження англомовних і франкомовних гуманітарних гімназій. Це допомагає реалізації міжкультурного діалогу. Як вважає У. Шлінгманн-Цимерманн, білінгвальна освіта є не тільки новим напрямом гуманітарної освіти в гімназіях Австрії, а й мовним середовищем, де можливе взаєморозуміння та взаємодомовленість обох сторін. Білінгвальна освіта підвищує загальнокультурний рівень учнів, пропонує більше можливостей для майбутнього працевлаштування молоді та є передумовою встановлення безперешкодних зв'язків із країнами усього світу [8, с. 15].

Висновки. Модернізація змісту гуманітарної освіти відбувається під впливом двох основних груп чинників: економічних і соціальних. До економічних належать: перепрофілізація середніх і вищих навчальних закладів внаслідок їх адаптації до ринку праці; трансформація змісту гуманітарних дисциплін; посилення участі батьків в освіті дітей (включаючи фінансову); організація звітності гімназій перед батьками учнів. Серед соціальних вирізняється: введення обов'язкового коригуючого курсу німецької мови в гімназіях різного типу Австрії, організація міжнародної співпраці австрійських гімназій з подібними навчальними закладами інших європейських країн, запровадження в навчально-виховний процес низки гуманітарних програм, націлених на виховання толерантного ставлення до різних національностей та конфесій, а також впровадження білінгвальних напрямів навчання (англомовних, франкомовних).

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л. М. Школа Зарубіжжя: шляхи реформ / Л. М. Ващенко, Б. М. Жебровский. – К., 1999. – 152 с.
2. Сербіновський Б. Ю. Науково-дослідний аутсорсинг у навчально-науково-виробничій інтеграції університету / Б. Ю. Сербіновський, Т. Г. Гусенко, Б. Б. Сербіновський // Вісник КНУ імені Михайла Остроградського. – 2011. – Вип. 2 (67). – Ч. 1. – С. 169–176.
3. Altrichter H. Handbuch Neue Steuerung im Schulsystem / H. Altrichter, K. Maag Merki. – GmbH ; Wiesbaden : Springer Science+Business Media, 2010. – В. 7. – 467 s.
4. EU-Kommission. Europäische Benchmarks für die allgemeine und berufliche Bildung. Follow-up der Tagung des Europäischen Rats von Lissabon. Mitteilung der Kommission vom 20. November 2002. – Brüssel : KOM, 2002. – 28 p.
5. Lehrplan für den Katholischen Religionsunterricht an allgemeinbildenden höheren Schulen (Unterstufe) und Hauptschulen. Novellierter Lehrplan / G. Bader, H. Bastel, W. Burgstaller, A. Etzelsdorfer, A. Friedrich, E. Häfele, G. Hopfgartner. – Wien, 2000. – 21 s.
6. Schibany A. Austrian Research and Technology Report 2010 / A. Schibany, M. Berger, M. Buchinger. – Vienna, 2010. – 265 p.
7. Sroka W. Europäische Benchmarks für Bildungssysteme – Instrumente bildungspolitischer Steuerung? / W. Sroka // Tertium comparationis. – 2005. – № 112. – S. 191–208.
8. Schlingmann-Zimmermann U. E. Bilinguale – bikulturelle Erziehung in den Vereinigten Staaten // Bericht über einen Forschungsaufenthalt in den USA / U. E. Schlingmann-Zimmermann. – Berlin [W] : EXpress Ed., 1982. – 168 s.
9. Wagner G. G. Ökonomie(sierung) und Bildung – Plädoyer für ein entspannteres Verhältnis / G. G. Wagner // Zeitschrift für Pädagogik. – 2006. – № 52 (1). – S. 43–51.

Деничева О. И. Факторы модернизации содержания среднего гуманитарного образования Австрии

В статье проанализированы причины проведения реформ в системе среднего гуманитарного образования; выявлены особенности реформирования гуманитарного образования; показано влияние развития экономических процессов на содержание гуманитарного образования; проанализированы изменения в содержании гуманитарного образования в средних учебных заведениях современной Австрии.

Ключевые слова: образовательные реформы, гуманитарное образование, содержание гуманитарного образования, развитие, общество.

The summary

Denicheva O.I. The factors of Liberal education content modernization of Austria

The article analyses the causes of Liberal education content reforms in the system of secondary education; the peculiarities of Liberal education reformation are highlighted; the economic process influence on the Liberal education content is shown; the changes in the content of this education in specialized secondary educational establishments of Austria are revealed.

Key words: educational reforms, Liberal education, content of Liberal education, development, society, influence, changes.